

Hindistan Yahudileri

İsmail TAŞPINAR

“Yeryüzünde, içinde ırkımızın olmadığı hiçbir millet yoktur.”

Flavius Josephus, *Yahudilerin Savaşları*, II/16¹

Yaklaşık yirmi asır önce Yahudi tarihçi Flavius Josephus (yaklaşık 38-100), Yahudilerin yeryüzünün hemen her yerinde ikâmet ettiklerini söylediğinde, bu coğrafyanın Hindistan² topraklarını da kapsadığını düşünüyor olması gerekir. Zira, başta Kitâb-ı Mukaddes olmak üzere dönemin kaynakları, Roma İmparatorluğu’nun doğu sınırlarının Hint topraklarına kadar uzandığını kaydetmektedir. Bu iki önermeden hareket edildiğinde, Yahudilerin daha o tarihlerde Hint yarımadasında mevcut olduklarını düşünmek mümkün görünmektedir. Bu mevcudiyetin yoğunluğu, Yahudilerin tarih boyunca karşılaştıkları sürgünler, siyasi, ekonomik ve sosyal olaylara göre çeşitlilik arz etmiştir. Hindistan’da bu durum, özellikle sömürgeci ülkelerin (1500-1663’te Portekizliler, 1663-1795’te Hollandalılar ve 1795-1948’de İngilizler) bu topraklara gelmeleriyle birlikte bazen trajik boyutlara da ulaşmıştır.³

Chalier Visuvalingam’ın belirttiğine göre, Hindistan Yahudilerinin tarihi antik döneme kadar uzanmaktadır.⁴ Bununla beraber, Hindistan’daki Yahudilerin varlığına ilişkin en erken bâriz atıflar İslâm kay-

1 Flavius Josephus, *La Guerre des Juifs*, çev. Pierre Savinel, Paris 1977, s. 271.

Flavius Josephus (yaklaşık 38-100), m.s. I. yüzyılda yaşamış çok önemli bir Yahudi tarihçi olup Helenistik Yahudi edebiyatının önemli temsilcilerindedir. Yazdıkları, yaşadığı dönemle ilgili birçok konuda yegâne kaynak olma özelliğine sahiptir. Geniş bilgi için bkz. Abraham Schalit, “Josephus Flavius”, *Encyclopaedia Judaica* (E.J.), c. X (Jerusalem 1973), s. 251-265.

2 Araştırma boyunca “Hindistan” kelimesi, aksi belirtilmediği müddetçe “Hint kitası” anlamında kullanılmıştır.

3 E. Chalier Visuvalingam, “Asie du Sud-Est”, *Dictionnaire Encyclopédique du Judaïsme* (D.E.J.), Paris 1993, s. 1435.

4 Visuvalingam, “Asie du Sud-Est”, s. 1433.

naklarında bulunmaktadır. Bunlar içerisinde özellikle IX-XIV. yüzyıllar arasında kaleme alınmış *acâib* ve *seyahatnâme* türü eserler, Hindistan'daki dinî yapılar ve burada yaşayan Yahudilerle ilgili haberleri nakleden ilk kaynaklar arasında yer almaktadır.⁵ Batı dünyasında ise özellikle XV. yüzyıldan itibaren başlayan coğrafi keşiflerle birlikte, Hindistan'daki Hıristiyanların yanısıra, o bölgedeki Yahudilerle ilgili bilgiler de nakledilmiştir. Bu tarihlerden sonra, Avrupa'daki Yahudiler ile Hindistan Yahudileri arasında irtibatlar kurulmuş ve aralarındaki etkileşim zamanla gelişerek devam etmiştir. Bu irtibat, XX. yüzyılın ikinci yarısında İsrail Devleti'nin kuruluşu ve dünya Yahudilerinin bu ülkede toplanması politikasıyla birlikte en üst seviyeye ulaşmıştır. Müslüman seyyah ve tarihçilerin IX. yüzyıldan itibaren "Yahudi" olarak nitelediği bu toplulukların günümüzde İsrail'de bile bu kimlikleri ile tanınmaları o kadar kolay olmamıştır. Zira, Hindistan Yahudilerinden Bene Yisraeller'in İsrail dinî makamlarınca resmen Yahudi olarak tanınmaları çok yakın zamanlarda (1982) gerçekleşebilmiştir.⁶

A. Kaynaklarda Yahudilerin Hint Kıtasıyla Münasebeti

Yahudilik, Hindistan'da hiçbir zaman yaygın bir din olmamıştır. Bununla beraber tarihi oldukça eskilere dayanan Hint kıtası dinleri arasında sayılmaktadır. Her ne kadar kimilerine göre buradaki Yahudi varlığı ile Hıristiyanların varlığı hemen hemen aynı tarihlere rastlasa da, yerli Yahudiler ile Yahudi kaynakları incelendiğinde, bunun çok daha eskilere dayandığı söylenebilir.⁷ Eldeki Yahudi sözlü geleneğine ait metinlerin geç dönemde kaleme alındıkları dikkate alınacak olursa, Hint kıtasına ve dolaylı olarak bu kıta ile Yahudilerin ilişkisine dair en eski bilgilere Kitâb-ı Mukaddes'in çeşitli bölümlerinde rastlamak mümkündür.

Batı ve Orta Doğu'da yaşayan milletlerin Hindistan'a dair bilgilerinin uzun zaman kısıtlı olduğu ve gerçek anlamda bir etkileşimin Bü-

5 Walter Joseph Fischel, "India", *E.J.*, c. VIII (Jerusalem 1973), s. 1355.

6 Shalva Weil, "Bene Israel", *The Oxford Dictionary of the Jewish Religion (O.D.J.R.)*, New York 1997, s. 113; "Bené Israël", *D.E.J.*, Paris 1993, s. 141.

7 Bu Hıristiyanlar, V. yüzyılda ya da daha önceki bir tarihte sözkonusu Kerala bölgesine yerleşen Süryani mezhebine mensup Doğu Hıristiyanlarıdır. Çok az sayıdaki bu Hıristiyanlar, kendilerini "Malabar Hıristiyanları" veya "Havârî Aziz Tomas Hıristiyanları" diye de adlandırır. Zira, Hıristiyan geleneğine göre Hindistan'da Hıristiyanlığı ilk yayan kişi, havârî Aziz Tomas'tır; bkz. Jacques Dupuis, *Histoire de l'Inde*, Paris 1963, s. 189; Élisée Reclus, *Nouvelle Géographie Universelle*, "L'Inde et l'Indo-Chine", c. VI-II (Paris 1883), s. 691.

yük İskender'in (m.ö. 323) bu toprakların kuzeyini işgalinden sonra gerçekleştiği bilgisi yaygın olarak kabul görmektedir. Yahudi kutsal kitabı olan Tanah'ta⁸ Hind'e dair verilen ilk bilgiler de, bu iddiayı doğrularcasına gerçekten de Büyük İskender sonrasına ait bir metin olan Ester (m.ö. 114-48 arası)⁹ kitabında yer almaktadır. Buna göre, Ester kitabı Assuerus olarak adlandırdığı Medler'in ve Persler'in 'Büyük Kralı'na ait imparatorluğun doğu sınırını Hint olarak zikreder.¹⁰ Gerçekten de Pers kaynaklarına göre de, m.ö. 559-330 yılları arasında hüküm sürmüş olan Ahamenidler İmparatorluğu döneminde Hindistan, Persler'in hâkimiyetinde ve onların bir vilâyeti idi. Ancak bunun sınırı konusunda açık bir bilgi yer almamaktadır.¹¹

Kitab-ı Mukaddes'te "Hint Ülkesi"nden bahsedilen diğer bir yer ise, I. Makkabeler kitabıdır (m.ö. 104 civarı).¹² Buna göre, sözkonusu bölge Roma tarafından III. Antiyokus'dan alınmış ve m.ö. 189'da Magnesie'ye karşı yapılan savaşta atlı birlikleri ile Roma'ya verdiği destek nedeniyle Pergama kralı II. Eumene'ye hediye olarak verilmiştir.¹³ Yine I. Makkabeler kitabında Hind'e atıfta bulunan diğer bir ifa-

8 "Tanah" kelimesi, Yahudi kutsal kitabını meydana getiren Tora, Neviim ve Ketuvim kısımlarının baş harflerinin biraraya getirilmesi ile elde edilen bir ifadedir. Hıristiyanlar bu külliyata "Eski Ahid" demektirler; bkz. Jacob Newman-Gabriel Sivan, *Le Judaïsme de A à Z*, çev. Moshè Catane, Paris 2000, s. 345.

9 *La Bible Ancien Testament*, ed. Édouard Dhorme, Paris 1959, c. II, s. clvii-clx.

10 Bkz. Ester, 1/1, 8/9 ve 3/13 ile 8/12. Yukarı İndus bölgesi en azından I. Darius tarafından zaptedilmişti; ayrıca, İndus nehrinin kendisi de boylu boyunca kaynağına kadar Pers İmparatorluğu'nu ele geçirdiğinde Büyük İskender tarafından katedilmişti. Oysa, bu olayın kendisi dahi sözkonusu Ester kitabının yazımından önce vukû bulmuştur ki, muhtemelen kitabın müellifinin bu son olaydan etkilenecek sözkonusu bilgiyi aktardığı düşünülmektedir; bkz. Andre-Marie Gerard, *Dictionnaire de la Bible*, Paris 1989, s. 542.

11 W.S. McCullough, "India", *The Interpreter's Dictionary of the Bible*, New York 1962, s. 700.

12 *La Bible Ancien Testament*, c. I, s. cxvi.

13 I. Makkabeler, 8/8. Kitâb-ı Mukaddes araştırmacılarına göre, I. Makkabe kitabında verilen bu bilgiler de tartışmalıdır. Zira, Selevkidler'in Hindistan üzerinde hiçbir zaman otoriteleri olmamıştır ve Apame antlaşmasında (m.ö. 188) Eumene'ye verilen topraklarla ilgili verilen bilgiler arasında sadece Toros ve Halys'in (Lidya) doğusundan söz edilmektedir. Kimilerine göre ise, buradaki kelimenin "Hint" (*India*) yerine "İyonya" (*Ionía*) okunması daha doğrudur; bkz. Andre-Marie Gerard, *Dictionnaire de la Bible*, s. 542; O. Odelain-R. Séguineau, *Dictionnaire des Noms Propres de la Bible*, Paris 2002, s. 179.

dede ise, Bethzakariya’da Yuda Makkabe’ye karşı yapılan mücadelede V. Antiyokus’un ordusunda bulunan fillerden ve onların seyisleri olan “hindu”lardan bahsedilir.¹⁴

Kitab-ı Mukaddes’e ait bu verilerin dışında sözlü geleneğe ait bilgilere göre ise, Yahudilerin Hindistan’a ilk gelişleri m.ö. X. yüzyıl tarihlerine yani Kral (Hz.) Süleyman devrine dayanmaktadır. Buna göre, Kral Süleyman’ın Kudüs’te inşa ettirdiği mabed için gerekli kerestenin temini amacıyla Hindistan’a giden denizcilerden bahsedilmektedir¹⁵ ki, kimi araştırmacılara göre bunlar aynı zamanda bu ülkeye yerleşen ilk Yahudilerdir.¹⁶

Burada, İslâm kaynaklarıyla aynı dönemlerde kaleme alınmış ve Hindistan’ın güney-batı sahillerinde yaşayan Yahudiler hakkında bilgi veren Yahudi seyyah Tudela’lı Benjamin’in (1165-1173) seyahatnâmesi-ne de işaret etmek gerekmektedir. XII. yüzyılda yaşayan Tudela’lı Benjamin, İspanya’dan başladığı yolculuğuna Roma, Bizans, Mısır ve Orta Doğu ile devam etmiş, buradan Hindistan’a oradan da Çin’e kadar uzayan bir seyahat gerçekleştirmiştir. Gittiği yerlerde karşılaştığı Yahudi topluluklarına dair bilgiler aktarmaya gayret eden Benjamin, Hindistan’a uğradığında da buradaki Yahudilerden kısaca bahsetmektedir.

14 Bkz. I. Makkabeler, 6/37. Araştırmacılara göre, burada fillerin üzerindeki seyislerle (*cornac*) ile ilgili “Hindu” ifadesinin kullanılması yönettikleri fillerin getirildikleri ülkeye nispetledir; bkz. Andre-Marie Gerard, *Dictionnaire de la Bible*, s. 542; Odelain-Séguineau, *Dictionnaire des Noms Propres de la Bible*, s. 179.

15 Kral Süleyman’ın tapınak ve sarayının inşası için Sur kralı olan Hiram ile işbirliği yaptığı Eski Ahid’de yer almaktadır. Buna göre, Kral Süleyman ile Hiram’ın Kızıl Deniz kıyısında gemilerinin olduğu ve her ikisine ait gemicilerin varlığından bahsedilmektedir. Bu gemicilerin düzenli olarak Ofir adında bir yere gönderildikleri ve oradan altınlar, sandal ağaçları, değerli taşlar getirdikleri nakledilir. Hatta, bu sandal ağaçlarının Rab evinin inşaatında kullanıldığı ve bugüne kadar böyle sandal ağaçların ne geldiği ne de görüldüğünden bahsedilir. Ayrıca, bu gemilerin üç yılda bir altın ve gümüşün yanında fil dişi, maymunlar ve tavus kuşları da getirdiklerine dair bilgiler de yer almaktadır; bkz. I. Krallar, 9/26-28, 10/11-12, 18, 22. İşte bütün bu bilgiler, Kitab-ı Mukaddes araştırmacılarının “Ofir” ismi ile Hindistan’ın kastedilebileceği şeklinde bir sonuca ulaşmalarına neden olmuştur. Geniş açıklama için bkz. Jean-Louis Huot, “Les Peuples de la Côte-Les Phéniciens”, *Le Monde de la Bible*, Paris 1998, s. 308.

16 P.N. Chopra-Prabha Copra, “Jews of India”, *Encyclopaedia of India (E.I.)*, c. I (New Delhi 1988), s. 189. Nitekim, son zamanlarda bu görüşü destekleyen bazı arkeolojik bulgulara da ulaşıldığı ve m.ö. 1000 yılına tarihlenen bazı delillerin Koşin’de bulunduğu söylenmektedir; bkz. Yusuf Besalel, *Yahudi Tarihi*, İstanbul 2000, s. 186.

Benjamin, Hindistan'ın güney-batı sahillerindeki bir liman şehri olan Hulam (günümüzde Quilon)¹⁷ ile ilgili bilgileri aktardıktan sonra, muhtemelen kıyı şeridinde yakın bir adada yaşayan Yahudilerin bazı özelliklerine değinir:

“Kasabalarıyla beraber adanın tamamında birkaç bin İsraili (Yahudi) yaşamaktadır. Yahudiler de dâhil ada sakinlerinin hepsi siyâhîdir. Yahudiler çok iyi ve hayırsever insanlardır. Musa'nın kanununu [Tora'yı] ve peygamberleri [peygamberlere ait kitapları, Neviim'i]¹⁸ çok iyi, Talmud ve Halaka hakkında da bazı şeyler bilmektedirler.”¹⁹

Benjamin, bu Yahudilerin Talmud ve Halaka bilgilerine sahip olduklarından bahsetmektedir ki, bu bilgi sözkonusu topluluğu anlamada önemli bir ipucu vermektedir. Malabar sahillerindeki bu Yahudilerin deniz ticareti münâsebetiyle dış dünya ile olan irtibatlarını devam ettirdikleri de dikkate alındığında, sözkonusu topluluğun Hindistan'ın güneyinde yoğun olarak bulunan Koşin Yahudileri olarak bilinen Yahudiler oldukları söylenebilir. Yahudilerin XII. yüzyılda Hindistan ile yoğun ticarî ilişkiler içerisinde oldukları aynı zamanda Kahire Genizaları'nda bulunan belgelerden de anlaşılmaktadır. Bu belgelerde, Fustat *nagidi*²⁰ olan Halfon ben Nethanel'in, Aden'den Hindistan'a ticarî faaliyetleri olduğu nakledilmektedir.²¹

B. IX-XIV. Yüzyıllardaki İslâm Kaynaklarında Hindistan Yahudileri

Hint kıtasındaki Yahudilerin varlığına ilişkin ifadelerin en erken yer aldığı kaynaklar arasında şüphesiz İslâm kaynaklarının önemli bir yeri

17 Hulam ya da Quilon şehri, Müslüman seyyah ve coğrafyacıların eserlerinde şu isimlerle de anılmaktadır: Kavlam, Kollam, Kukam, Kükam-Mali, Kulam, Kulam Mali, Kulu Mali, Mali ve Mulay. Hint yarımadasının güney-batısında en eski uç liman şehri olarak meşhurdur; bkz. S. Muhammad Husayn Nainar, *Arab Geographers' Knowledge of Southern India*, Madras 1942, s. 236.

18 Köşeli parantez içindeki açıklayıcı bilgiler bize aittir.

19 Tudela'lı Benjamin-Ratisbon'lu Petachia, *Ortaçağ'da (12. yy.) İki Yahudi Seyyahın Avrupa, Asya ve Afrika Gözlemleri*, çev. Nuh Arslantaş, İstanbul 2001, s. 82.

20 Nagid, Mısır Yahudilerini Halife nezdinde temsil eden reislerine verilen isimdir; bkz. R. Ayoun, “Monde Sefarade d'Orient et d'Afrique du Nord”, *D.E.J.*, Paris 1993, s. 1357.

21 Bkz. Salo Wittmayer Baron, *A Social and Religions History of the Jews*, c. III (New York 1957), s. 285; c. IV, s. 174-175.

vardır.²² IX-XIV. yüzyıllar arasında yaşayan Müslüman seyyahların ve coğrafyacıların eserlerinde, Hint kıtasında önemli sayıda Yahudinin yaşadığından bahsedilmektedir. Müslüman seyyahlar ve coğrafyacılar için Hint kıtası, “acâib” varlıkların ve olağandışı olayların yaşandığı bir ülkedir. Bu yüzden, klasik seyahatnâmelerde, coğrafya ve tarih kitaplarında Hint kıtası ile ilgili bölüm (*bâb*) isimleri *Acâibü'l-Hind*,²³ *Acâibü'l-arz* ya da *Acâibü'l-büldân*²⁴ başlığını taşımaktadır. Genellikle efsanelerle gerçeklerin karıştığı, yerli halkın garip inanç ve uygulamaları (özellikle ölümlerin ve insanların diri diri yakılması gibi olaylar), tabiat olayları ile karşılaştıkları hayvan türlerinin çeşitliliği, bu tür eserleri kaleme alan müellifleri hayretler içerisinde bırakmış, bu hayretlerini ise, eserlerine ve anlatımlarına yoğun olarak yansıtmışlardır.

İşte bu eserlerin bir kısmında, henüz hiçbir kaynakta zikredilmezken, Hint kıtasındaki Yahudilerden bahsedilmektedir. Bunlar içerisinde en erken kaynaklardan birisi meşhur seyyah Süleyman Tâcir'e (ö. 851) aittir. Süleyman Tâcir, *Abbâru's-Sind ve'l-Hind* adlı seyahatnâmesinde Hindistan'a yaptığı yolculuktan bahsederken güneydeki Serendib (Seylan) adasına da değinmektedir. Süleyman, Seylan sultanının bütün dinlere ve mezheplere kendi dinî vecibelerini uygulama konusunda imkânlar tanıdığını nakleder ve seylan adasındaki dinî toplulukları zikrederken, bunlar içerisinde kalabalık bir Yahudi topluluğu ile de karşılaştığından bahseder.²⁵

IX. yüzyılda yaşayan Ebu'l-Kâsım Ubeydullah b. Abdullah İbn Hordâzbeh'in (844-848) *Kitabü'l-mesâlik ve'l-memâlik* adlı eseri de, erken dönem İslâm seyahatnâme literatürünün önemli bir örneğidir. İbn Hordâzbeh, eserinin bir kısmında Asya'daki tüccarların takip ettikleri güzergâhtan söz etmektedir. Bunlardan biri de Yahudi tüccarlarının o dönemdeki Avrupa ile Asya arasındaki güzergâhıdır. Razaniyye adını verdiği bu Yahudi tüccarların Arapça, Farsça, Yunanca, Latince, İspan-

22 Fischel, XIII-XIV. yüzyıllarda yaşayan Hristiyan seyyahlardan Oderic of Pordenone (ö. 1281), Marco Polo (ö. 1293) ve Friar John of Montecorvino'nun (ö. 1305) da Hindistan'daki Yahudilerden bahsettiklerini belirtmektedir; bkz. Fischel, “India”, s. 1355.

23 Aynı zamanda kaptan olan seyyah Bozork b. Şehriyâr er-Râmuhurmuzî'nin (ö. yaklaşık 953) *Kitâbü acâibi'l-Hind* adlı eseri meşhurdur.

24 Ebu Dülef'in (ö. 942), *Acâibü'l-büldân* adıyla kaleme aldığı eser meşhurdur.

25 Süleyman Tâcir, *Abbar as-Sind wa l-Hind: Relation de la Chine et de l'Inde*, çev. Jean Chauvaget, Paris 1948; Süleyman Tâcir, *Voyage du Marchand Arabe Sulayman en Inde et en Chine*, çev. Gabriel Ferrand, Paris 1922, s. 119. Süleyman, Hindistan'ın güneyindeki Yahudilerden bahsettiğine göre, herhalde bunlar Koşin Yahudileri isimli gruba dâhil olanlardır.

yolca ile Franklar'ın dilini ve Slav dilini çok iyi bildiklerini söyler. Yahudi seyyahların, Fransa'dan kalkan gemileri ile Medine ve Mekke civarındaki limanlara uğradıklarını ve oradan Hindistan'a gittiklerinden bahseder.²⁶

X. yüzyılda yaşayan ve İran'ın Hûzistan bölgesinin Râmuhurmuz şehrine mensup olan Bozork b. Şehriyâr er-Râmuhurmuzî'nin (ö. yaklaşık 953) *Kitâbü acâibi'l-Hind* adlı eserinde, iki farklı başlık altında Hindistan Yahudilerinden söz edilmektedir. Bunlardan birinde, İshâk b. el-Yehûdî adındaki Uman'lı Yahudi tüccarın, ticaret ortaklarından bir Yahudi ile arasında çıkan husûmet yüzünden Uman'ı terk etmesi ve Hindistan'a yerleşmesinden bahsedilmektedir. İshâk b. el-Yehûdî, Hindistan'da 30 yıl kalır ve büyük bir servet biriktirdikten sonra tekrar Uman'a döner.²⁷ İkincisinde ise, Hindistan'ın Andaman el-Kebîr şehrindeki Hz. Süleyman'ın kabrinden söz etmektedir. Râmuhurmuzî; Andaman el-Kebîr'de, altın madeninden mâmul bir mabedin içinde Hz. Davud'un oğlu Hz. Süleyman'ın kabrinin olduğuna inanan insanların olduğunu ve kabrin, civardaki iki adanın sakinleri tarafından hac niyetiyle ziyaret edildiğini aktarmaktadır.²⁸

XII. yüzyılın meşhur tarihçilerinden Şerif el-İdrîsî (ö. 1154) ise, *Kitâbü nüzbeti'l-müşâtâk* adlı eserinde yine Hindistan'ın güneyindeki Serendib (Seylan) adasındaki Yahudi topluluğu ve adanın yönetimine katılmaları ile ilgili şu bilgileri aktarmaktadır:

“Herkes denizinin en meşhur adalarından biri de Serendib (Seylan) adasıdır. Bu adada, üzerine Hz. Adem'in indiği bir dağ vardır. (...) Dağın adı er-Rahuk'tur. (...) Bu adanın kralının 16 veziri vardır. Bunlardan dördü kendi milletinden, dördü Hıristiyan, dördü Müslüman ve dördü de Yahudidir. Kral, bunların her biri için, kendi milletlerinin toplanacağı ve kendi delilleri ve rivâyetlerini yazacakları bir yer tahsis etmiştir. Bu yerlerde toplanan insanlar, kendi peygamberleri ve kralları ile ilgili faaliyetleri kaydetme usûlünü, şeriatlarını ve bilmediklerini öğrenirler.”²⁹

XIII. yüzyıl Müslüman coğrafyacılarından Ebu'l-Fidâ (1273-1331), *Coğrafya* adlı eserinin onuncu kısmını Hindistan coğrafyasına

26 İbn Hordâzbeh, *Kitâbü'l-Mesâlik wa'l-Memâlik*, haz. M.J. de Goeje, Leiden 1889, s. 153-154.

27 er-Râmuhurmuzî, *Kitâbü Acâibi'l-Hind*, haz. P.A. Van Der Lith, Leiden 1883, s. 107.

28 er-Râmuhurmuzî, *Kitâbü Acâibi'l-Hind*, s. 134.

29 el-İdrîsî, *Kitâb Nuzhat al-Müşâtâq*, Roma 1592, *Islamic Geography*, ed. Fuad Sezgin, Frankfurt 1992, c. I, s. 289-290.

ayırmıştır. Burada Ebu'l-Fidâ, Malabar sahilinden bahsederken Şaliyat ve Şinkili adında iki yeri zikrederek her iki şehirde de Yahudilerin ikâmet ettiğini söyler.³⁰

Hindistan Yahudileri ile ilgili bilgi veren XIV. yüzyılın en önemli seyyahlarından biri de meşhur İbn Battûta'dır (ö. 1355). İbn Battûta, Hindistan'ın güney-batı sahili şehirlerinden olan Kalikut'tan gemiyle Çin'e doğru yolculuklarının beşinci gününde, Hindistan'ın güney-doğusundaki Yahudilerin yaşadığı Kuncikeri'ye ulaştıklarını nakleder. İbn Battûta, burada Yahudilerin çok iyi örgütlendiklerini ve başlarında kendilerinden bir idarecinin olduğunu nakletmektedir:

“Yolculuğumuzun beşinci günü Yahudilerin yaşadığı bir şehre; dağlık bölgenin zirvelerine kurulmuş Kuncikeri'ye ulaştık. Onların kendi aralarında bir önderi vardır. Bu cemaat, cizyeyi Kavlem hükümdarına vermektedir.”³¹

Müslüman tüccarların, bilginlerin ve seyyahların daha ilk yüzyıllarda Hint ülkesiyle ilgilenmelerinin önemli sosyal ve kültürel sonuçları olduğu burada belirtilmelidir. Mesela, Hindistan Yahudileri arasında en ilginç topluluğu oluşturan Bene Yisraeller'in, İslâm kültürü ile karşılaştıktan sonra kendileri için bu ismi kullandıkları söylenebilir. Bu durum, özellikle onların bazı dinî ritüelleri için İslâmî isimleri kullanmalarından anlaşılabilir. Hindistan Yahudileri tarihini araştıranların da belirttikleri gibi, özellikle Hint kıtasında yaşayan Yahudilerin tanınmasında Müslümanların bu ülkeyle irtibatlarını geliştirmelerinin büyük etkisi olmuştur. Müslümanların vermiş olduğu bu bilgilerden sonra, özellikle XV. yüzyıldan itibaren, hem Müslüman hem de Batılı yazar ve seyyahlar arasında Hindistan'daki Yahudileri anlatan eserlerde ânî bir artış gözlenmektedir.³²

C. Hindistan'daki Yahudi Cemaatleri

Yahudilerin Hindistan'a ne zaman geldikleri konusu henüz kesin olarak çözülebilmemiş bir mesele değildir. Bu konudaki farklı rivayetler kadar, Yahudi cemaatleri ve Yahudiliğin dinî uygulamaları da Hindistan'da bir o kadar çeşitlilik arz etmektedir. Bu cemaatler etnik kökenleri, dinî ya-

30 Aboulfeda, *Géographie d'Aboulféda*, çev. M. Reinaud, c. II, Paris 1848, s. 116.

31 İbn Battûta, *Tuhfetü'n-Nazzâr fî Garâibi'l-Emsâr ve Acâibi'l-Esfâr*, Mısır 1332, c. II, s. 118; Ebû Abdullah Muhammed İbn Battûta Tancı, *İbn Battûta Seyahatnamesi*, çev. A. Sait Aykut, İstanbul 2000, c. II, s. 809.

32 Raphael Patai, “Judaism in Asia and Northeast Africa: India”, *The Encyclopedia of Religion (E.R.)*, c. VIII (New York 1986), s. 168.

şayışları, yaşadıkları çevreyle olan irtibatları itibariyle birbirinden ayrılmaktadır. Her birinin kendini otantik Yahudiliğe sâdik yegâne topluluk olarak görmesi ve en eski Yahudi kabilelerinin devamı olduklarını iddia etmesi, bu cemaatler arasında önemli ayrılıkların vukû bulmasına neden olmuştur. Bununla beraber, genel olarak tarih boyunca dış dünya ile irtibatlarını koparmayan Koşin Yahudileri ve Bağdatlı Yahudilerin, dünyanın diğer bölgelerindeki Yahudilerde görülen değişimlerden etkilendikleri söylenebilir. Ancak, Hindistan Yahudileri arasında, çeşitli sebeplerle dış dünya ile, dolayısıyla diğer bölgelerdeki Yahudilerle irtibatları uzun süre kopuk yaşayan Yahudiler de olmuştur. Diğer Yahudilerden çok farklı özellikler taşıyan Bene Yisraeller'in, Hint kıtasındaki en eski Yahudi cemaatini teşkil ettikleri sanılmaktadır. Hindistan tarihinde önemli ticarî faaliyetleri yönetmiş olan Yahudiler, hâlen çok küçük cemaatler şeklinde varlıklarını devam ettirmektedirler.³³

1. Bene Yisraeller

“İsrailoğulları” anlamına gelen “Bene Yisrael” ismi, Hindistan’ın kuzey-batısındaki Maharashtra bölgesine bağlı önce Konkan sahil köylerinde, daha sonraları ise özellikle Bombay şehrinde yaşayan Yahudiler için kullanılmıştır.³⁴ Efsaneye göre Bene Yisraeller’in kökeni, m.s. 70’te Kudüs Mabedi’nin yıkılmasından hemen önceki yıllarda Roma’lıların Titus kumandasında Filistin topraklarında giriştikleri zulümden kaçan Yahudileri taşıyan geminin alabora olmasıyla, bunlardan yedi kadın ve yedi erkek Hindistan sahillerine çıkmalarına dayanmaktadır. Rivâyete göre, kazada ölenler cinsiyetlerine göre iki farklı tepeye (*tumuli*) gömülmüşlerdir. Bugün dahi Bene Yisraeller, Alibag şehri yakınındaki Naugaon (Yeni Köy) köyünde bu tepecikleri ziyaret ederler.³⁵

Bene Yisraeller’in Hindistan’a gelişleri ile ilgili başka görüşler de ileri sürülmüştür. Bene Yisraeller, henüz İkinci Mabed yıkılmadan önce

33 Nicolas de Lange, “Judaism”, *The Cambridge Encyclopedia of India*, ed. Francis Robinson, New York 1989, s. 360-361; Chopra-Copra, “Jews of India”, s. 190.

34 S.P. Gulahti, “Maharashtra”, *E.I.*, c. VII (New Delhi 1992), s. 82-83; Weil, “Bene Israel”, s. 113.

35 Deniz kazasını konu alan bu efsanenin bir benzeri Bombay’daki Chitpavan Brahmanları ile ilgili de aktarılmaktadır. Kendilerini Hindistan’ın en eski Yahudileri olarak gören Koşin Yahudileri’ne göre ise, Bene Yisraeller aslında güney sahillerindeki Cranganore şehrine gitmekte idiler; ancak, kaza nedeniyle kuzey sahillerine çıkmak mecburiyetinde kalmışlar; bkz. J. Henry Lord, “Bene-Israel” *Encyclopædia of Religion and Ethics (E.R.E.)*, ed. James Hastings, c. II (New York 1981), s. 469.

Hindistan'a ulaştıkları için, kendi dinî geleneklerinin hâlâ Birinci Mabed'e dayandığını iddia ederler. Kimilerine göre, Bene Yisraeller m.ö. VIII. yüzyılda Asurlular tarafından sürgüne götürülen ve kaybolan on kabileden biridir. Başka bir görüşe göre ise, bu kabile Yahuda ve Bin-yamin kabilelerinin teşkil ettiği güneydeki Yahuda krallığının bir uzantısıdır. Kimilerine göre ise, Bene Yisraeller Suriye'deki Selevkid hükümdarı IV. Antiyokus Epifan'ın m.ö. 175'te Filistin topraklarında giriştiği katliamdan kaçan Yahudilerdir. Bene Yisrael isminden yola çıkarak görüş bildirenler ise, bu topluluğun Babil Sürgünü döneminde Hindistan'a yerleştiklerini iddia etmektedirler. Zira, "Yahudi" (*yehudim*) kelimesi Babil Sürgünü'nden sonra kullanılmaya başlanmıştır.³⁶

Nihayet, Müslümanların Hindistan'ı fethetmelerinden hareketle bu ismin kaynağını açıklamak isteyen araştırmacılar da olmuştur. Bu görüşe göre ise, Hindistan Yahudileri Müslümanların zulmüne mâruz kalmamak için "Yahudi" ismi yerine, bir Kur'ân terimi olan "Benî İsrâîl" karşılığında "Bene Yisrael" ismini kullanmışlardır. Bu görüş, ismin kullanılmasında Müslümanların etkisini gözönünde bulundurması bakımından mâkul görünse de, gerekçesi itibariyle pek tutarlı sayılmamaktadır. Zira, Kur'ân'a göre Yahudilerin statüleri bellidir ve zimmet ehli olarak hakları korunma altındadır. Burada, muhtemelen İslâm kültüründeki "Yahudi" kelimesinin çağrıştıracığı olumsuz anlamlardan kaçınmak sûretiyle, yine bir Kur'ân kavramı olan 'Benî İsrâîl' isminin kullanıldığı düşünülebilir.³⁷ Farklı bir görüş olarak, Bene Yisraeller'in her fiillerinin başında anlamını bilmeden de olsa "*Şema İsrâel*"in sözlerini tekrar ediyor olmaları, onların kendilerini bu isimle tanıtmalarına sebep olmuş olabilir.³⁸ Bene Yisraeller'in diğer ülkelerdeki Yahudilerden asırlarca ayrı yaşamış olmaları, dinlerine ait birtakım ibadet ve merasimlerle birlikte İbranice'yi de unutmalarına sebep olmuştur. Esmer bir tene sahip olan Bene Yisraeller, giyim kuşamlarında da tamamıyla Hindu örf ve âdetlerini uygulamaktadırlar.³⁹

36 Bkz. Walter Joseph Fischel, "Bene Israel", *E.J.*, c. IV (Jerusalem 1973), s. 493; "Bene İsrâel", *D.E.J.*, s. 141; Visuvalingam, "Asie du Sud-Est", s. 1436.

37 Bene Yisraeller'in İslâm kültüründen derinden etkilendikleri, bazı ibadetler için kullandıkları isimlerden de anlaşılabilir. Ayrıca bu yaklaşımın Osmanlı Yahudilerince de benimsendiği ve "Yahudi" ismi yerine "Müsevî" isminin kullanıldığı bilinmektedir. Nitekim bu görüş Henry Lord tarafından da paylaşılmaktadır; bkz. Lord, "Bene-Israel", s. 470.

38 Bir işe başlamadan önce "Şema"yı söylemeleri, Müslümanların her işin başında "Besmele" çekmeleri ile benzerlik arz etmektedir. Bu da onların, İslâm kültürüyle olan yoğun irtibatlarını göstermektedir.

39 Fischel, "Bene Israel", s. 493.

Bene Yisraeller'in ismine ilk kez Maimonides'in 1199 veya 1200 tarihlerinde Lunel hahamlarına yazdığı bir mektupta rastlanmaktadır. Mektupta, bu Yahudilerin Şabat ve sünnet olma dışında hiçbir şey bilmedikleri belirtilmektedir. Topluluğun ismine ayrıca 1738 tarihlerinde Danimarka'lı bir misyoner olan Sartorius'un mektubunda da rastlanmaktadır.

Bene Yisraeller'in, Bombay şehrinin yerel dili olan Marathi'yi kendi ana dilleri olarak kullanmaya başlamalarının çok eskiye dayandığı sanılmaktadır. Kimileri bu sebeple, bu Yahudilerin sonradan Yahudi olan Hindular olduğunu bile iddia etmiştir; ancak bunu ispatlayacak hiçbir delil yoktur.⁴⁰ Bene Yisraeller'in, bir liman şehrinde yaşamış olmalarına rağmen diğer Yahudilerle irtibatlarının kopmuş olması, Chemul adındaki mevcut limanın yerli yöneticiler tarafından uzun zaman kullanıma kapalı tutulmuş olmasına bağlanmaktadır. Her hâlükârda, Bene Yisraeller genelde Hindistan'ın en eski yerli Yahudileri olarak kabul edilmektedir.⁴¹

Bene Yisraeller'in en eski meslekleri yağcılıktır. Şabat emrine uyarak Cumartesi günleri hayvanlarını dinlendiren Bene Yisraeller'e bu nedenle Hindistan'da *Şanvar Telis* yani "Cumartesi Yağcıları" adı verilmiştir.⁴² Yağcılık mesleğinin çiftçilik mesleğinden sayılması, Hindu kast teşkilatında aşağı statüde olmalarına neden olmuştur. Bene Yisraeller'in farklı mesleklerde faaliyet göstermeleri ise ancak XVIII. yüzyıldan sonra gerçekleşmiştir.⁴³

Bene Yisraeller'in dinî hayatlarında radikal değişimlerin gerçekleştiği XVIII. yüzyıla kadar, kendilerini diğer Yahudilerden ayıracak birçok uygulamaya sahip oldukları bilinmektedir. Bu uygulamaları terk etmeleri tamamen sözkonusu olmasa da, özellikle dünya Yahudileri ile irtibatları arttıkça bu uygulamaların bazılarında vazgeçmişlerdir. Mesela, Bene Yisraeller'in çok sıkı bir cemaat-içi evlilik (endogami) uyguladıkları görülmüştür.⁴⁴ Kendi aralarında endogamiyi uygulayan-

40 Patai, "Judaism in Asia and Northeast Africa: India", s. 170; Visuvalingam, "Asie du Sud-Est", s. 1437.

41 Bernard Martin, *A History of Judaism*, New York 1974, c. II, s. 389; Lord, "Bene-Israel", s. 470.

42 Aynı mesleği yapan Hindular ise, Pazartesi günü dinlendikleri için, onlara *Somvar Teli* yani "Pazartesi Yağcıları" denmekteydi; bkz. Lord, "Bene-Israel", s. 470.

43 Patai, "Judaism in Asia and Northeast Africa: India", s. 170.

44 Kimi araştırmacılar, Bene Yisraeller'in başta ten renkleri olmak üzere birçok yönüyle Hindulara benzemelerini onların başlangıçta yerli kadınlarla evlilik yapmış Yahudilerin çocukları olabileceğine delil sayarlar. Böyle davranmış olmaları aslında Tora'nın hükmü ile çelişmemektedir. Zira, ✍

lara “Beyaz Yisraeller” (*Gora Yisrael*), bunu uygulamayıp da Bene Yisrael’e mensup olmayan bir kadınla evlenenlerden doğanlara ise “Siyah Yisraeller” (*Kala Yisrael*) adını verirler. Ancak, bu ayırımın sosyal sonucu Koşin Yahudileri’ndeki kadar keskin olmamışsa da *Goralar*, *Kalalar* ile evlenmekten ve birarada yemek yemekten uzak durmuşlardır. Kimi Bene Yisrael’in çok-evliliği uyguladığı da bilinmektedir.

Yahudi dini bayramlarına tekâbül eden kutlamaların büyük bir kısmının hâlâ Bene Yisraeller arasında devam ettiği görülmektedir.⁴⁵ Ancak, bunların isimlerinin yerini tamamen yerli isimler almış ve uygulamaları itibariyle de ya Hindu veya İslâmî kutlamaların şekillerine bürünmüşlerdir. Mesela; Çardak Bayramı (*Sukot*), pirinç mamulü bir yiyecek olan “*Khir* Bayramı” olarak kutlanırken, Büyük Keffâret Bayramı (*Yom Kippur*), “Kapı Kapatma Bayramı” olarak kutlanmakta ve o gün herkes evine çekilerek beyaz elbiselere bürünmekte ve hiç kimse ile irtibat kurmamaktadırlar. Purim Bayramı ise “Holi Bayramı” adıyla ve aynı isme sahip bir Hindu bayramı (*Holika San*) ile aynı zamanlarda kutlanmaktadır. Hamursuz Bayramı (*Pesah*), “Kapalı Kavanoz Bayramı” (*Anasi Dakhacha San*) adıyla kutlanmakta ve kavanozların içerisine karışık ekşimiş pirinçten yapılmış yiyecekler konmaktadır. Birinci Tapınağın Yıkılışını Anma Bayramı (*Ab*), “Birdya Bayramı” (*Birdyacha San*) adıyla kutlanarak o gün bir çeşit sebze diyeti yapılmaktadır. Haftalar Bayramı ise, muhtemelen kullanım dışı kalmıştır. Bu bayramların tamamı, Bene Yisraeller tarafından özel kutlamalarla itina ile yerine getirilmekte ve bunlara özel bir önem atfedilmektedir. Bu bayramları diğerlerinden ayırmak için sonlarına “her yıl tekrar eden” anlamında “*San*” ekini ilave etmişlerdir. Diğer bayramların isimlerini ise, ya Hindular’dan aldıkları yerli isimlerle, ya Persler’den aldıkları bir isim olan “*roza*” ismiyle (*Navyacha Roza*, *Sababi Roza* gibi) veya Müslümanlardan aldıkları “*urs*” kelimesi ile (*Eliyab Hanabicha Urs* gibi) tanımlamaktadırlar. Müslümanlardan aldıkları bir diğer kavram da “Ramzan”dır. Keffâret Günü’nden (*Yom Kippur*) önce tutulan on günlük oruç, uzunluğu sebebiyle Müslümanların Ramazan orucunu andırıldığından, sözkonusu günler için “*Ramzan*” ismini kullanmışlardır. Bunun dışında, Müslümanların akîka uygulamalarına benzer bir uygulama olan, bir nezrin ta-

Tora’ya göre kimlerle evlenilip evlenilemeyeceği konusunda Tesniye, 23/1-8’de açık bilgiler yer almaktadır ki, cemaat olarak yasaklanan topluluklar arasında sadece Ammoniler ve Moabiler zikredilir. Bazı topluluklarla evlilik ise açıkça teşvik edilir. Mesela, Edomiler ve Mısırlılar ismen zikredilirler (Tesniye, 23/7-8). Bu nedenle, endogami daha sonraları ortaya çıkan bir uygulama olarak değerlendirilebilir. Kast sisteminin de bu süreci hızlandırdığı söylenebilir.

45 Weil, “Bene Israel”, s. 113.

hakkukuna kadar yeni doğan çocuğun saçlarının kesilmemesi ve tahakkuku ile kesilen saçın ağırlığı kadar altın ya da gümüşün tasadduk edilmesi; buhurdanlıkların kullanılması; nanegillerden birtakım otların dinî merasimlerde kullanılması; takdime için koyun kurban edilmesi; ayinlerde yapılan “barış öpücüğü”, “mübarek kase”den içmek gibi Hindulara, Müslümanlara ve Hıristiyanlara ait birtakım dinî içerikli uygulamalar da bulunmaktadır.⁴⁶

Bene Yisraeller, Hindular’ın örf ve âdetlerinden çok fazla etkilenmişlerdir. Bu durum evlilik merasimlerinin icrâsında olduğu kadar, bazı dinî ibadetlerin icrasında da görülmektedir. Mesela, *Roş Ha-Şana*, *Yom Kippur*, *Simha Tora* ve *Pesah*⁴⁷ kutlamalarında temel yiyecek olarak Hindular arasında hâlâ meşhur olan *kbir* (bir çeşit sütlü pirinç) kullanılmaktadır. Ayrıca, Bene Yisraeller *Pesah* kutlamalarında da *mat-sah* yiyeceğinin hazırlanmasında buğday yerine pirinç kullanılmaktadır.⁴⁸ Onları diğer toplumlardan ayıran bir başka özellik ise, saçlarının bir bölümünü göze batacak şekilde uzatmalarıdır.⁴⁹

Bene Yisraeller, doğrudan doğruya Hindu ve Müslümanlara ait bazı ritüelleri de benimsemişlerdir. Mesela, Hinduların dinî ritüeli olan *kirtan* ile Hindistan Müslümanları tarafından evliyâların ölüm yıldönümleri anısına yapılan *urs* kutlamalarını olduğu gibi benimsemişlerdir. Bene Yisraeller’in ilginç uygulamalarından biri de, ölümlerini Müslüman mezarlıklarına gömmeleridir. Bu da Müslümanlar ile Bene Yisraeller arasındaki yüzyıllar içinde oluşmuş, dostluğa dayalı yakın ilişkinin bir göstergesidir.

Bene Yisraeller’in Şubat ayının ortasına tekâbül eden Şevât ayının on beşinde İlya’ya tahsis ettikleri bir kutlamaları bulunmaktadır ve adına, “Ağaçların Yılbaşı” anlamına gelen *Tu bi-Şevât* demektedirler. Oysa, aynı gün Hinduların da ağaç dikerek kutladıkları benzer bir günleri vardır (*vanamohotsva*). Efsaneye göre, peygamber İlya bir atın üstünde Bombay civarındaki köylerden birine gelmiştir ve bugün dahi orada atının ayak izlerini taşıdığına inanılan bir kayaya tazim edilmekte-

46 Lord, “Bene-Israel”, s. 471-472.

47 *Roş Ha-Şana*: Yahudilerin yılbaşı bayramı. *Yom Kippur*: Yılbaşından sonraki onuncu gün kutlanan ve günahlardan bağışlanmanın ümit edildiği keffâret bayramı. *Simha Tora*: Tora’nın (Tevrat) hatim bayramıdır. Her yıl Tevrat’ın bir defa hatmedilmesi gerekir. *Pesah (Fısıh)*: Yahudilerin Mısır’dan çıkışlarının hatırasına kutlanan bir bayramdır; bkz.: Mehmet Aydın, *Dinler Tarihine Giriş*, Konya 1996, s. 90.

48 Visuvalingam, “Asie du Sud-Est”, s. 1437; Lord, “Bene-Israel”, s. 471.

49 Muhtemelen böyle bir uygulamanın temeli, Tora’daki ‘Başlarından bir parça tıraş etmeyecekler (...)’ (Levililer, 21/5) emrine dayanmaktadır; bkz. Lord, “Bene-Israel”, s. 471.

dir.⁵⁰ Bene Yisraeller'in yerine getirdikleri dinî ritüellerin icrâsı büyük oranda Sefarad Yahudileri'ninkine benzemektedir. Ayrıca, *malida* adını verdikleri ve Marathi dilinde piriç, hindistan cevizi, üzüm ve baharatların karışımı ile yapılan bir çeşit pasta takdimeleri vardır. Bu pasta, Mesih'in habercisi olan İlya adına yapılan kutlamalara ve mutlu onların paylaşıldığı ortamlara katılan herkese ikram edilmektedir.⁵¹ Bunun yanında, Bene Yisraeller'in Hindularla birlikte yaşamaları sosyal davranışlarını ve dünya görüşlerini de etkilemiştir. Mesela Bene Yisraeller, Eski Ahid'in her türlü kötülüğün baş müsebbibi olarak gösterdiği şirki ve çok tanrılılığı bir dinî öğreti olarak kabul eden Hinduizm'e mensup insanlara, inançlarından ötürü hiçbir zaman kötü gözle bakmamışlardır. Bu ise, Hinduizm'deki her canlının kutsal olduğu Hinduist anlayışının Bene Yisraeller tarafından benimsenmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca, yakın zamana kadar Bene Yisraeller, Hindular'da olduğu gibi ineğin yenmesinin haram olduğuna inanmakta idiler.⁵²

XVIII. yüzyıl, Bene Yisraeller'in dinî yaşamlarında önemli değişikliklerin olduğu bir yüzyıldır. Dutch East Kumpanyası adına çalışan Koşin Yahudileri'nden David Ezechiel Rahabi'nin (1721-1791) bu topluluk ile karşılaşması, Bene Yisraeller'in tarihlerinde bir dönüm noktası olmuştur. David, onların sünnet olduklarını, Cumartesi günleri çalışmadıklarını ve yiyeceklerle ilgili *kaşerut* kurallarına riâyet ettiklerini görür. Elllerinde İbranice herhangi bir eser olmamasına rağmen *Şema Israel* duasını okuduklarını ve belli başlı dinî kutlamaları uyguladıklarını fark eder. Bunun üzerine, David Rahabi onlara İbranice'yi öğretir ve kendilerine bazı dinî metinler tedârik eder. Daha sonra, Bene Yisraeller'in din adamları olmadığı için onların başına, Arapça *kadı* kelimesinden gelen ve benzer görevi üstlenecek bir de *kazi* tayin eder. *Kazi*, Bene Yisraeller arasında dinî konularda hüküm veren kişidir. Bu ünvan daha

50 Burada anlatılan inançların benzerlerine Müslümanlar arasında da rastlamak mümkündür. Mesela, baharın gelişinin kutlandığı ve Türkler arasında *hıdırellez* olarak bilinen Hızır-İlyas kültü vardır. Ayrıca, "kaya üzerinde atın ayağının izi" inancına benzer bir inanç, Müslümanlar arasında Hz. Muhammed'in miraca yükselişi esnasında üzerine bindiği "Burak" adındaki bineğin ayak izinin Kudüs'teki Kubbetü's-sahrâ Camii'nde bulunan kayada bulunduğu dair yaygın inançtır. Bu kutlamaların fenomenolojik yorumları için ayrıca bkz. Ahmet Yaşar Ocak, *İslâm-Türk İnançlarında Hızır yahut Hızır-İlyas Kültü*, Ankara 1990; Mircea Eliade, *Traité d'Histoire des Religions*, Paris 1986, s. 265, 326-343; Visuvalingam, "Asie du Sud-Est", s. 1437.

51 Visuvalingam, "Asie du Sud-Est", s. 1437.

52 Patay, "Judaism in Asia and Northeast Africa: India", s. 171.

sonraları babadan oğula geçerek devam etmiştir. Bene Yisraeller'in dünyevî işlerini idare eden bir de *mukaddemleri* olmuştur.⁵³

Önceleri Bene Yisraeller, mensup oldukları köye nispetle Hintçe isimler kullanmakta idiler. David'in etkisiyle artık Eski Ahid'e ait isimler kullanmaya başlarlar. İlk Sinagogları *Şaar ha-Rahamim* (Rahmet Yolu), 1796'da kendisi de bir Bene Yisrael olan Samuel Ezechiel Divekar tarafından Bombay'da inşa edilir. İkincisi ise, 1839'da inşa edilir. 1827 tarihinde, başlarında İskoçya Hür Kilisesi'ne bağlı papaz J. Wilson'un önderliğinde protestan American Mission Society misyonerleri tarafından yaptırılan bir okula Bene Yisraeller kabul edilir. Misyonerlerin Hıristiyan yapmak maksadıyla açtıkları bu okullarda Yahudilik'le ilgili bilgilerini derinleştiren Bene Yisraeller'den hemen hemen hiç kimse din değiştirmemiştir. Koşin Yahudileri'nden Hıristiyanlığı seçen Michael Surgun'un da gayretiyle yerel dilde eğitim faaliyetleri yapılır. Kitâb-ı Mukaddes'i yerel Marathi dilinde ilk kez okuma fırsatını buldukları ve Marathi dilinde hazırlanmış İbranice gramer kitapları (1832) ile karşılaştıkları bu okullar, misyonuna uygun sonuçlar elde edilemediği için kapatılır.⁵⁴ Ancak, 1875'de Bağdatlı Yahudilerden D.S. Sassoon, Bene Yisraeller'in dinî eğitimi için bir okul kurar. Daha sonraları ise, 1881'de Londra Yahudi Derneği'nin de katkılarıyla Ha-eem Samuel Kehimkar tarafından bir okul daha kurulur. 1925'te ise, Bombay'da Claude Montefiore'nin liberal Yahudilik anlayışının öğretildiği bir okul açılır. Aynı yıllarda, Bene Yisraeller arasında sinagoglar ile okulların yönetimi ve siyonizm konularında tartışmalar çıkar ve ikiye bölünürler. Bene Yisraeller'in Hindistan toplumu ile entegrasyonu ve toplumun çeşitli kademelerinde görev almaları, onların Konkan ve Bombay'dan başka şehirlere (Ahmedâbâd, Baroda, Poona, Panvel, Yeni Delhi ve bugün Pakistan'ın bir şehri olan Karaçi'ye) dağılmalarına neden olmuştur. Bugün, kırk bin Bene Yisrael'in İsrail'de yaşadığı, beş bin kişilik bir nüfus ise hâlen Hindistan'da olduğu tahmin edilmektedir.⁵⁵

Bene Yisraeller'in Siyonist hareketle ilk tanışması Theodor Herzl'in dönemine kadar uzanmaktadır. 1897'de Birinci Siyonist Kongresi'ne

53 Patai'ye göre, bu ünvan XX. yüzyılın ikinci yarısına kadar kullanılmaya devam etmiş olsa da, ünvanı taşıyan kimselerin dinî konulardaki cehâletleri cemaat üzerinde otoritelerinin sonunu da beraberinde getirmiştir; bkz. Patai, "Judaism in Asia and Northeast Africa: India", s. 170; Fischel, "Bene Israel", s. 495; Lord, "Bene-Israel", s. 473.

54 "Bene Israel", *D.E.J.*, s. 141.

55 Gulahti, "Maharashtra", s. 82-83; Weil, "Bene Israel", s. 113; Fischel, "Bene Israel", s. 495; Visuvalingam, "Asie du Sud-Est", s. 1438.

katılmak için davet edildiklerinde, bu daveti reddeden Bene Yisraeller, cemaatin Siyon'a dönüşünün "Tanrı'nın eli ile" olacağını söylemişlerdir. 1948'de İsrail Devleti'nin kuruluşu ile birlikte Yahudi Ajansı'nın da desteği ile Bene Yisraeller bu devlete göç etmeye başlamışlardır. Ancak 1960'ta, İsrail'deki bazı hahamların, *halakhânın* (dinî kurallar) gerekli gördüğü Yahudi olma şartının Bene Yisraeller'de bulunduğundan şüphe etmeleri, onların diğer Yahudilerle nikah akidlerini kıymayı reddetmeleri durumunu ortaya çıkarmıştır. Bene Yisraeller, bu tutuma karşı şiddetli tepki göstermişler ve bunun üzerine 1962'de İsrail'deki hahambaşı, başka Yahudilerle evlenmek isteyen Bene Yisraeller'in soylarının tetkik edilmesini isteme yoluna gitmiştir. 1962 ile 1964 yılları arasında yoğun protesto gösterileri yapan Bene Yisraeller, kendilerine de diğer Yahudiler gibi "nesebi tam Yahudi" (yani *levirat* ya da *halizâ*⁵⁶ evliliği nedeniyle *mamzerut*⁵⁷ olmayan) muamelesi yapılmasını isterler. 1964'te hahambaşı önceki görüşlerini geriye aldığı söylese de 1970'te tekrar benzer olaylar vukû bulur. Meselenin nihaî çözümü ancak 1982'de gerçekleşir. Sözkonusu tarihte İsrail'deki iki başhahamın "Bene Yisraeller her türlü şüpheden uzak Yahudidirler" hükmünü vermesiyle meseleye son nokta konmuştur. Bugün İsrail'de bulunan Bene Yisraeller, genellikle Beersheba, Dimonah, Ashdod ve Eilat şehirlerinde ikâmet etmekte, bir kısmı ise, *kibbutslarda*⁵⁸ ve *moşavlarda*⁵⁹ çalışmaktadır.⁶⁰

56 *Levira*: Yahudi dini kurallarına göre, çocuğu olmadan ölen kardeşinin karısıyla evlenecek kişiye *levir* bu evliliğe ise *levira* denir. *Halizâ*: *Levirin* evlenmeyi reddettiği kadının, din adamlarının huzurunda yapılan ve kadının dilediği kimseyle evlenmesine imkân tanıyan dinî tören; bkz. Louis Isaac Rabinowitz, "Levirate Marriage and Halizah", *E.J.*, c. XI (Jerusalem 1973), s. 122.

57 *Mamzer*: Evli bir kadının eşinden başka bir erkekle olan cinsel ilişkisi sonucunda, veya tekrar evlendiği hâlde eski eşinden geçerli bir dinî boşanma belgesi (*get*) alamamış bir kadından doğan veya ensest olarak telakki edildiği için yasaklanan bir akraba evliliğinden doğan çocuklar *mamzer* olarak tanımlanır. Çoğulu *mamzeruttur*; bkz. Yusuf Besalel, *Yahudilik Ansiklopedisi*, İstanbul 2001, c. II, s. 383.

58 *Kibbutz* (ya da *kibutz*): İsrail'deki komün tarzında yerleşim birimlerine verilen isim. Çoğunlukla ziraî üretime yöneliktir, fakat sanayi yatırımları da kapsar; bkz. Besalel, *Yahudilik Ansiklopedisi*, c. II, s. 324.

59 *Moşav*: İsrail'de kurulan ziraî köylere verilen isim. Buraya yerleşenler, müstakil evlere sahiptir. Fakat, alım-satım işleri kolektiftir ve aralarında bir dayanışma vardır; bkz. Besalel, *Yahudilik Ansiklopedisi*, c. II, s. 428-429.

60 "Bene Israel", *D.E.J.*, s. 141; N.B.-G., "Bene Israel", *E.J.*, c. IV (Jerusalem 1973), s. 496-497.

2. Koşin Yahudileri: Beyazlar, Siyahlar ve Esmerler

Koşin Yahudilerinin güney-batı Hint sahillerine ne zaman geldikleri konusunda da Bene-Yisraeller'inki gibi efsane ve tarihî belgeler birlikte aktarıldığı için, kesin bir açıklamaya henüz ulaşamamıştır. Ancak, Yahudilerin Hindistan'daki varlıklarına ilişkin en eski belge, Koşin Yahudileri'ne aittir. Bu belgeye göre, Malabar bölgesinin (bugünkü güney-batı sahillerindeki Kerala) hükümdarı olan Bhaskara Ravi Varma, kendi topraklarında ikâmet eden Yahudi cemaatinin başı olan Yosef (Joseph) Rabban'a (Isuppu Irappan), yerleşmeleri için Anjuvannam adındaki bölge ile birtakım imtiyazlar vermiştir. Böylece Joseph, yerel hükümdarın emri altındaki diğer altı emîr (prens) ile aynı seviyeye yükseltilmiştir. Söz konusu belgenin veya beratın (*sasanam*) hangi tarihe ait olduğu konusu ise tartışmalıdır ve IV-X. yüzyıl arasında çeşitli görüşler ileri sürülmektedir.⁶¹ Koşin bölgesinde Yahudilerin varlığına işaret eden diğer bir kaynak ise, XII. yüzyıl Yahudi seyyahlarından Tudela'lı Benjamin'e (1165-1173) aittir. Bu çalışmanın giriş kısmında da işaret edildiği üzere, Hindistan'ın güneyinden bahsederken Benjamin, orada yaşayan Yahudilerle ilgili şu bilgileri aktarmaktadır:

“Kasabalarıyla beraber adanın tamamında birkaç bin İsraili (Yahudi) yaşamaktadır. Yahudiler de dâhil ada sakinlerinin hepsi siyâhîdir. Yahudiler çok iyi ve hayırsever insanlardır. Musa'nın kanununu [Tora'yı] ve peygamberleri [peygamberlere ait kitapları, Neviim'i] çok iyi, Talmud ve Halaka hakkında da bazı şeyler bilmektedirler.⁶²

Malabar sahillerindeki Yahudilerin varlığına ilişkin en erken bilgilerin bir kısmının ise Müslüman seyyahlara ait olduğuna daha önce işaret edilmişti.⁶³

Koşin Yahudileri arasında nesilden nesile aktarılan efsaneye göre; m.ö. 973 yıllarında Kral (Hz.) Süleyman'ın ticaret gemilerinin Hindistan'ın güney-batı sahillerine gelmeleriyle Yahudiler Hindistan'daki bu topraklara yerleşmeye başlamışlardır.⁶⁴ Buradaki nüfus, Orta Doğu'daki Yahu-

61 Walter Joseph Fischel, “Cochin”, *E.J.*, c. V (Jerusalem 1973), s. 622.

62 Benjamin-Petachia, *Avrupa, Asya ve Afrika Gözlemleri*, s. 82.

63 Hükümdarın verdiği berat üzerinde araştırmalar yapan Burnell Jobson'a göre, metinde kullanılan dil, Vatteluttu karakterinde yazılmış arkaik bir Tamil dilidir ve muhtemelen VIII. yüzyıla aittir. Kaldı ki, cemaatin bu seviyede bir organizasyona sahip olduğu da hesaba katıldığında, bu tarih yüzyılın ilk yarısına kadar götürülebilir. Zira, böyle bir berat verilmesi ancak onlar tarafından toplum için önemli bir hizmeti yerine getirmelerinin karşılığı olmalıdır; bkz. J. Henry Lord, “Jews in Cochin (Malabar)”, *E.R.E.*, ed. James Hastings, c. VII (New York 1980), s. 557-558.

64 Nitekim, Eski Ahid'de verilen bazı bilgilerden de anlaşılacağı üzere, Kral Süleyman'ın Sur kralı Hiram ile ortaklaşa işlettikleri Tarşış mamulü bir deniz ticareti filolarının olduğu ve bunlarla “fil dişi, maymun, tavus kuşla-

dilerin siyasî ve sosyal zorlukların neden olduğu göçleri ile zamanla çoğalmıştır.⁶⁵ Yahudiler, önce Koşin'in 30 kilometre kadar kuzeyinde yer alan Cranganore şehrine yerleşmişler, IV. yüzyılda Majorque adasındaki Yahudilerin de bunlara katılmasıyla yeni bir nüfus artışı olmuştur. 518'de ise Pers kralı Kubad'dan kaçan Firuz'lu Yahudiler bu nüfusa eklenmiştir. Efsaneye göre, havârilere Aziz Tomas 52 yılında Cranganore'ya gelmiş ve burada Hıristiyanlığı tebliğ etmiştir.⁶⁶

Cranganore Yahudileri, yerli Hindu hükümdarlarla çok iyi geçinmişlerdir. Öyle ki, yerli hükümdar tarafından verilen Anjuvannam toprakları, tarihte Kutsal Topraklar'ın dışında Yahudilerin sahip oldukları yegâne toprak parçası olarak kabul edilmektedir. 1341'de, Joseph de Rabban'ın iki oğlunun çocukları arasında tartışmalar çıkması üzerine küçük oğul 1344'te Koşin şehrine taşınmış, tartışmalar sırasında yaşanan bazı olaylardan sonra, yerel hükümdar Zamorin, Joseph de Rabban'a verilmiş olan imtiyazların tamamını iptal etmiştir. Daha sonraki yıllarda, 1524'te ise, yerlilerle Yahudiler arasında çıkan anlaşmazlıklar yüzünden Yahudilerin tamamı yerli rajanın emân vermesi üzerine Koşin'e göç etmişler ve burada Raja'nın sarayının yakınına yerleşmişlerdir.⁶⁷ Raja, bunun karşılığında, Yahudilerin ticaretlerinden elde ettikleri kazancın bir kısmına ortak olmuştur. Raja, Yahudilerin başına dinî, kültürel ve idarî işlerden sorumlu *muladiar*⁶⁸ ünvanını verdiği bir yönetici tayin etmiş, ancak bu ünvan, 1810'da İngilizler tarafından lağvedilmiştir.⁶⁹

Koşin Yahudileri, bir ticaret güzergâhı olan Hindistan'ın güney-batı sahillerinde ikâmet etmekteydiler ve Uzak Doğu ve Çin'e doğru seyahat eden gemilerin hemen hemen tamamı bu limana mutlaka uğramaktaydı. Bu durum, Yahudilerin güçlü bir ticarî potansiyel oluşturmalarına neden

rı" gibi Hindistan'ı andıran malları taşıdıkları anlatılmaktadır: "Çünkü Hiramın gemileriyle beraber kıralın denizde Tarşış gemileri vardı; Tarşış gemileri üç yılda bir kere altın, ve gümüş, fil dişi, ve maymunlar, tavus kuşları ile yüklü olarak gelirlerdi." (I. Krallar, 10/22); ayrıca bkz. II. Tarihler, 9/22.

65 Mısır Kahire Genizası'nda da, m.ö. 1000 yılları civarında Güney Avrupa, Kuzey Afrika ve Mısır ile Aden ve Hindistan sahilleri arasında ticarî ilişkilerin olduğunu gösteren belgeler bulunmuştur; bkz. Patai, "Judaism in Asia and Northeast Africa: India", s. 168.

66 Kimileri, *Dibre Hayamim* adlı eserde atalarının Malabar'a nasıl geldiğinin anlatıldığı söylenmekte ise de, sözkonusu eserin tarihlendirilmesi meselesi ile birlikte birbirinden farklı nüshalar da yer almaktadır; bkz. Lord, "Jews in Cochin", s. 557; Visuvalingam, "Asie du Sud-Est", s. 1433-1434.

67 Bugün dahi sözkonusu mahallenin adı "Yahudi Mahallesi" (*Jew Town*) olarak bilinmektedir; bkz. Patai, "Judaism in Asia and Northeast Africa: India", s. 168.

68 Walter Joseph, Koşin Yahudileri'ne dair yazmış olduğu makalede bu kelimeyi *mudaliar* olarak kullanır. Diğer kaynakların tamamı ise *muladiar* olarak kullanılmaktadırlar; bkz. Fischel, "Cochin", s. 623.

69 Visuvalingam, "Asie du Sud-Est", s. 1435.

olmuştur.⁷⁰ Böylesine stratejik bir öneme sahip olan Koşin şehri, aynı zamanda sonraki yüzyıllarda meydana gelecek sömürgeci istilâların da en yoğun yaşandığı yer olacaktır. Bunlar içerisinde özellikle 1500-1663 tarihleri arasında gerçekleşen Portekiz istilâsı en çetin olanıdır. Öyle ki, Cranganore’de baharat ticaretini devam ettiren Yahudilere karşı doğrudan Portekiz saldırıları düzenlenmiş ve ortaya çıkan dehşet verici manzara hâfizalarda İkinci Mabed’in yıkılışına denk bir etki bırakmıştır. 1568’de inşa edilen Pardesi (ya da Paradesi, “Yabancılar”) Sinagogu, 1662 yılında Portekizliler tarafından yıkılmış ve bu arada Yahudilerin Cranganore’ye gelişlerinin anlatıldığı *Sefer ha-Yaşar* adlı eser büyük çapta imha edilmiştir.⁷¹

1663-1795 yılları arasındaki Hollanda sömürgeciliği döneminde Yahudiler, sosyal statü ve ticarî olarak çok iyi mevkilere gelmişlerdir.⁷² Koşin Yahudi cemaatinin başı olan David Ezechiel Rahabi (1694-1771), Amsterdam’daki Yahudilerden kendileri için İbranice dinî kitaplar göndermelerini talep eder. Bu dönemde, İspanya, Portekiz, Kuzey Afrika, Osmanlı, Suriye, Filistin ve Irak’tan birçok Yahudi gelip Hindistan’a yerleşmiştir. Öyle ki, aynı yıllarda Sabatay Sevi’nin⁷³ öğretilerinin yankıları bu topraklara kadar ulaşmış, ancak tutunamamıştır.⁷⁴

Koşin Yahudileri, kendi aralarında Beyazlar (yerliler, “Yabancılar” anlamında *Paradesi* ismini kullanırlar), Siyahlar ve Esmerler diye üç farklı gruba ayrılmakta idi. Beyazlar, Avrupa kökenli (1492’de İspanya’dan sürülen İspanyolu Hollandalı, Alman ve Halep’li Yahudilerle Cranganor’luların karışımı) Yahudilerin soyundan gelenlerden müteşekkildi. Siyahları (*enam-M’yukhasim*), sonradan Yahudiliği seçen genelde köleler teşkil etmekte idi.⁷⁵ Muhtemelen Yemen’li olan Joseph de Rabban’ın soyundan gelenler ise, Esmerler (*M’yukhasim*) grubunu oluşturuyordu.⁷⁶ Siyahlar (“Azatlılar” anlamında *M’sbukhararim*), diğer iki grup ta-

70 M.J. Koshy, “Kerala”, *E.I.*, c. XX (New Delhi 1994), s. 90-91.

71 Visuvalingam, “Asie du Sud-Est”, s. 1435.

72 Hollanda-Portekiz sömürge savaşlarında yeni istilacı Hollandalılar’ın tarafını tutmaları bunda etkili olmuştur. Bu yüzden, savaşların yapıldığı dönemde birçok sinagog Portekizliler tarafından harap edilmiştir; bkz. Patay, “Judaism in Asia and Northeast Africa: India”, s. 168.

73 Sabatay Sevi, XVII. yüzyılda Osmanlı topraklarında yaşamış ve kendisinin beklenen Mesih olduğu iddiasında bulunmuş bir Yahudi mistiktir. Geniş bilgi için bkz. Adurrahman Küçük, *Dönmeler Tarihi*, Ankara 1992.

74 Visuvalingam, “Asie du Sud-Est”, s. 1436.

75 Bernard Martin, Siyahlar içerisinde Türkiye’den göç eden Yahudilerin de olduğunu belirtmektedir; bkz. Martin, *A History of Judaism*, c. II, s. 389.

76 XII. yüzyıldaki Yahudi seyyahı Tudela’lı Benjamin’in (1165-1173) seyahatnâmesinde “Siyâhî Yahudilerden” (*Shehorim*) bahsetmesine karşılık Beyazlar’dan bahsetmemesi dikkat çekicidir; bkz. Benjamin-Petachia, *Avrupa, Asya ve Afrika Gözlemleri*, s. 82.

rafından çok kötü muamelelere mâruz kalıyorlardı ve hiçbir hakka sahip değillerdi. Bu üç grup arasında evlenmeler olmuyor ve aynı yerde ibadet etmiyorlardı. Siyahlar, sadece Simha Tora dualarına davet edilmekte idi. Sınıf farklılıklarının bu kadar keskin uygulanmasında muhtemelen Hindu kast sisteminin önemli etkisi olmuştur. Avrupalı sömürgeci ülkelerin Beyazlar'a imtiyazlı davranması, Koşin Yahudileri arasında var olan bu ayrımı daha da körüklemiştir. Siyahlar, kendilerinin en eski Yahudiler olduklarını iddia ediyorlardı ve Joseph de Rabban'a verilen belgenin kendilerine de ait olduğunu söylemekteydiler.⁷⁷

Her üç grup da yerli Malayalam dilini kullanıyorlardı. Bununla beraber az da olsa İbranice bilmekteydiler. Giyim kuşamları yerli Hindularla aynı idi. Ancak, zamanla Beyazlar, Avrupa giyim tarzını ve İngilizce'yi dil olarak benimsemişlerdir. Bu üç grubun biraraya gelmesi, ancak 1968'de Pardesi Sinagogu'nda yapılan, sinagogun dört yüzüncü yıl kutlamalarında olmuştur.⁷⁸ Bununla beraber, aralarındaki bu ayrılığa dinî anlamda son verilmesi, Kudüs hahambaşısı (Rabbi R'shon l'Zion) olan Rabbi Phanizal tarafından kaleme alınan *T'bbilah* (*gusül* anlamına gelen bir kelime) yazısı ile mümkün olmuştur. Söz konusu metnin temelini ise, 1610'da ölen İskenderiye hahamı olan Maharikaş'ın verdiği karar oluşturmaktadır. Maharikaş'a göre Malabar Yahudileri'nin gerçek kökleri, Togarmah'lı (yani Türkiye'li), Aden'li, Sheiman'lı (ya da Arabistan'daki Teman) ve Acem'den (Pers) gelip yerleşen Yahudi tüccarlarıdır.⁷⁹ 1948'de yapılan sayıma göre Koşin Yahudileri'nin sayısı toplam 2600'dür. Bunlardan 2500'ü Siyah, 100 kadarı Beyazlar'dandır. 1983'te yapılan sayıma göre ise; Hindistan'daki Koşin Yahudileri'nin tamamı 4500 kişidir. Bugün, bu sayı oldukça azalmış vaziyettedir ve hemen hemen yok denecek kadar az bir nüfus kalmıştır.⁸⁰

İbadet usulleri ve âyinleri Doğu Sefardik Yahudilerinki ile aynıdır. Yalnız, Beyazlar'ın ibadet usullerinde Aşkenaz geleneğinin etkileri de yer yer görülmektedir.⁸¹ İbranice dinî metinleri, 1668'de Amsterdam Yahudileri ile kurdukları irtibat sonucu elde etmişlerdir. Bunlar içerisinde, 1686'da Moses Pereira de Paiva'nın başkanlık ettiği Amsterdam Yahudileri delegasyonunun beraberinde getirdiği eserlerin büyük katkısı ol-

77 Fischel, "Cochin", s. 621. Kimileri, Joseph Rabban'a verilen söz konusu beratın Beyazlar'ın elinde olmasından hareketle, onların daha eski olduklarını iddia etmişlerdir; bkz. Lord, "Jews in Cochin", s. 558-559.

78 Visuvalingam, "Asie du Sud-Est", s. 1436.

79 Lord, "Jews in Cochin", s. 558-559.

80 Koshy, "Kerala", s. 90-91; Patai, "Judaism in Asia and Northeast Africa: India", s. 170.

81 Fischel, "Cochin", s. 621.

muştur. Koşin Yahudileri'nin dinî yapılanmasında Halep'li bir Yahudi ailesi olan Rahabi ailesinin ve özellikle de David Rahabi'nin (ö. 1726) ve oğlu Ezekiel'in (ö. 1790) büyük katkıları olmuştur. Onlar aracılığıyla Koşin Yahudileri eski Halep Yahudi cemaatinin dinî gelenekleri ile tanışmışlar ve bunları uygulamışlardır. Öyle ki, XVIII. yüzyıla gelindiğinde hem dinî uygulamalarında hem de Talmud öğretilerindeki yorumlarında tamamıyla Suriye Yahudi geleneğini benimsemişlerdir. Rahabi ailesinden bazıları İbranice dinî eserler kaleme almışlar. Bunlardan biri, Müslümanların kullandıkları takvimler ile Yahudilerin kullandıkları takvimleri mukâyese etmektedir. David Rahabi'nin büyük oğlu ile adı Elias olan küçük oğlu, birlikte Eski Ahid'in bir kısmını yerli Malayalam diline tercüme etmişler ve yine aynı dilde dua kitapları hazırlamışlardır. Siyahlar arasında, din adamları ailesine mensup *kohenler* yoktur. Kohenler, sadece Beyazlar arasında mevcuttur. Dinî âyinlerinde okudukları dualar, mesihî beklentiyi dile getiren ifadeleri yoğun olarak içermektedir. XVIII. yüzyıldan itibaren yazılan eserlerde ise Kutsal Topraklar'la ilgili duaların ve dinî gayretlerin öne çıktığı görülmektedir. 1882'de Kudüs Başshahamı olan Rabbi Meir Panigel, Siyahlar'ın (*M'shukhararim*) da gerçek Yahudi kabul edileceklerini ilan etmiş, ancak bunların önce bir *mikve*⁸² banyosundan geçirilmelerini şart koşmuştur.⁸³

3. Bağdâdiler

XVIII. yüzyılda Irak, Suriye ve Yemen'den göç edip Hindistan'a yerleşen Yahudilere "Bağdat Yahudileri" anlamında "Bağdâdiler" denmektedir. Önce Hindistan'ın Surat, Bombay, Poona şehirlerine göç eden Bağdâdiler, daha sonraları Kalküta'ya yerleşmişlerdir. Bağdâdiler'in Kalküta'ya yerleşmelerinde dönemin sömürgeci ülkesi İngilizler'in önemli etkisi olmuştur. Bağdâdiler, ticaretle meşgul olmuşlar ve ticarî alışverişlerini (genellikle esrar ticareti) özellikle İran Körfezi'ne kıyısı olan ülkelerle geliştirmiştir.⁸⁴

Hindistan Yahudileri arasındaki en önemli ayrılıklardan biri de, Bağdâdiler ile Bene Yisraeller arasında yaşanmıştır. Bağdâdiler'e göre, Bene Yisraeller'in dinî gelenekleri ile Yahudi dinî gelenekleri arasında uyuşmayan birçok noktalar mevcuttur. Bu yüzden Bağdâdiler, kendilerini

82 *Mikve*: İçerisinde yıkanıldığında manevî temizliğin elde edileceğine inanılan belli kurallara göre hazırlanmış havuz; bkz. Newman-Sivan, *Le Judaïsme de A à Z*, s. 184.

83 Fischel, "Cochin", s. 622; Patai, "Judaism in Asia and Northeast Africa: India", s. 169.

84 Visuvalingam, "Asie du Sud-Est", s. 1438.

Bene Yisraeller'den ayırmak için onların sinagoglarına gitmeyi reddetmişlerdir. Bu ayrılma o kadar ileri noktalara taşınmıştır ki, Bağdâdiler kendi adlarına ayrı mezarlıklar tahsis etmişler ya da var olan mezarlıklarda kendilerine ait mezarlar ile Bene Yisraeller'inkileri arasına duvar örmüşlerdir.⁸⁵ Onlara göre Bene Yisraeller evlilik, boşanma gibi birçok konuda *Hindulaşmışlardır*.⁸⁶

Bağdâdiler, yerli Müslümanlarla iyi münasebetler içinde olmuşlardır. Nitekim, 1816'da Halep kökenli bir Yahudi olan Şalom Kohen'in Lucknow bölgesindeki Müslüman emîrin başyardımcısı olması, Yahudiler ile Müslümanlar arasındaki bu yakın ilişkiyi göstermektedir. Bağdâdiler, Neve Şalom adındaki ilk sinagoglarını 1831'de Kalküta'da inşa etmişler, ilk defa 1836'da kendi mezarlıklarını oluşturmuşlardır. 1881'de kendi okullarını inşa eden Bağdâdiler'in sinagoglarının sayısı 1884'te üçe yükselmiştir. Uzak Doğu'da önemli bir ticaret potansiyeline sahip olan Bene Yisraeller, XX. yüzyılın başlarında Bağdat ve Basra Yahudileri'nden Kalküta'ya ilticâ edenleri bu ticarî faaliyetlerine dâhil etmişlerdir.

Bağdâdiler, kendilerini Birinci Mabel'din (m.ö. 586) yıkılmasıyla Babil'e sürgüne giden Yahudilerin mirasçıları olarak gördükleri için, kendi dinî uygulamaları ve ritüellerinin çok eskiye dayandığını iddia etmektedirler. Aralarındaki bu ayrılıklar nedeniyle Bağdâdiler'in gerçekleştirdiği *minyân* yani cemaat ibadetlerine⁸⁷ ve Tevrat tilâvetlerine Bene Yisraeller'in iştirakleri engellenmişti. Arapça dilini kullanan Bağdâdiler, yazılarında İbrani harflerini kullanmakta idiler. Genellikle zengin bir nüfusa sahip olan Bağdâdilerin Batılı hayat tarzına alışmaları çabuk olmuştur. Kendilerini Bene Yisraeller'den ayrı tutarak İngilizlerle işbirliği yapmayı önemseyen Bağdâdiler, resmen İngiliz kabul edilmeleri için özel gayret sarfetmişler ve İngilizler'in Hindu milliyetçileri karşısında gâlip olmaları için dinî merasimler tertip etmişlerdir. Bağdâdiler'in kendilerini diğer Yahudi gruplarından ayrı ve üstün görmesinde Hindu kast sisteminin de etkisi olmuştur. XIX. yüzyılın sonlarında birçok Bağdâdî İngiltere'ye göç etmiştir. İngiltere'ye göç eden Bağdâdiler'e 1942'de her ne kadar İngiliz ordusunda görev almalarına müsaade edilmiş olsa da, "Avrupalı kabul edilme" istekleri resmen tanınmamıştır. Günümüzde Hindistan'daki Bağdâdiler, başta Bombay ve Kalküta olmak üzere Delhi ve Thana şehirlerinde yaşamaktadırlar.⁸⁸

85 Patai, "Judaism in Asia and Northeast Africa: India", s. 171.

86 Visuvalingam, "Asie du Sud-Est", s. 1438.

87 *Minyan*: On üç yaşından büyük kimselerin meydana getirdiği on kişilik cemaate verilen isim. Sinagoglarda cemaatle ibadet etmenin asgarî sayısıdır; bkz. Newman-Sivan, *Le Judaïsme de A à Z*, s. 186.

88 Visuvalingam, "Asie du Sud-Est", s. 1434, 1438.